

Koronapandemian johdosta myönnetyt suorat yritystuet – Tukien kohdentuminen ja hallinnointi pandemian alkuvaiheessa

Laillisuustarkastus

Julkaistu: 28.10.2021

KOKO KERTOMUS (FI)

TIIVISTELMÄ (EN)

Arvioinnin kohde ja syyt

Tarkastuksen kohteena olivat koronapandemian johdosta myönnetyt suorat yritystuet ja niihin valtion talousarviossa vuonna 2020 osoitettu rahoitus. Olennaisia toimijoita koronayritystuen myöntämisessä olivat *Business Finland* ja *elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset)*. Koska tarkastus rajattiin koskemaan vain suoria yritystukia, tarkastuksen ulkopuolelle rajattiin muut tuki-instrumentit. Tarkastuksen kohteena olivat *Business Finlandin* ja *ELY-keskusten* myöntämä kehittämisrahoitus sekä Valtiokonttorin myöntämä ensimmäisen vaiheen kustannustuki. Lisätietoja myönneistä tuista on saatavilla seuraavilla verkkosivuilla: [ELY-keskukset](#) ja [Business Finland](#).

Koronapandemian alkuvaiheessa kehitettiin nopeassa tahdissa useita tukijärjestelmiä lieventämään yrityksille aiheutuvia vaikeuksia. Ensimmäiset tuet olivat häiriötukia. *Business Finland* avasi haun 19.3.2020 ja teki ensimmäiset päätökset päivää myöhemmin. *ELY-keskusten* tuki avattiin haettavaksi 31.3.2020 ja ensimmäiset myöntöpäätökset tehtiin 7.4.2020. Keväällä 2020 julkisuudessa käsiteltiin kehittämistukien myöntämisessä esiin tulleita ongelmia.

Eduskunta edellytti 24.4.2020 hyväksymässään lausumassa, että valtioneuvosto muuttaa asetusta ja ohjeita, jotta koronakriisiin liittyvät yritystuet kohdistuvat oikeudenmukaisesti. Yritystukien tarkoitus oli kompensoida pandemiasta aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia, parantaa mahdollisuuksia jatkaa ja kehittää yritystoimintaa sekä edistää työllisyyttä.

Valtioneuvosto linjasi 13.5.2020, että yrityksille myönnetään toimialasta riippumatonta kustannustukea ja että *Business Finlandin* ja *ELY-keskusten* myöntämien niin sanottujen häiriötukien haut suljetaan samassa yhteydessä, kun kustannustukea koskeva hallituksen esitys annetaan.

Valtiontalouden tarkastusvirasto käynnisti koronapandemiaan liittyviä tukijärjestelyjä koskevan tarkastuksen 27.4.2020. Tarkoituksena oli etenkin arvioida noin 1,46 miljardin euron toimien laillisuus- ja asianmukaisuus (kokonaisuudessaan valtion tuki elinkeinoelämälle vuonna 2020 oli noin 4,2 miljardia euroa). Tarkastuksen tavoitteena oli antaa kohtuulliseen varmuuteen perustuva kannanotto siitä,

- onko koronakriisin nojalla myönnettyjen yritystukien kokonaisuutta hallinnoitu asianmukaisesti
- onko eri tukimuotoja hallinnoitu niin, että niillä kyettiin lieventämään koronapandemian talousvaikutuksia.

Havainnot

Tukea kanavoitiin *Business Finlandin* ja *ELY-keskusten* myöntäminä yritysten kehittämisavustuksina yli 1,3 miljardia euroa. Kehittämisrahoitus toimi kuitenkin huonosti, sillä se kohdistui tuleviin tietystä hankkeesta aiheutuviin menoihin eikä akuuttiin kassakriisiin. Lisäksi tukea myönnettiin runsaasti myös sellaisille yrityksille, jotka eivät kärsineet taloudellisesti koronakriisistä. Avustuspäätöksiä tehtäessä ei arvioitu tuen tarpeellisuutta asianmukaisesti.

Kustannustuki vastasi kuitenkin kehittämistukien puutteisiin. Kustannustuki suunnattiin yrityksille, jotka olivat kärsineet pandemiasta taloudellisesti, joiden liikevaihto oli pudonnut merkittävästi koronapandemian vuoksi ja joilla oli ollut vaikeuksia sopeuttaa liiketoimintaansa ja kustannuksiaan muuttuneessa tilanteessa. Kustannustuki lievensi koronapandemian talousvaikutuksia paremmin kuin kehittämistuet. Sen hakijoita myös kohdeltiin tasapuolisemmin kuin kehittämistukien hakijoita.

Johtopäätökset

VTV havaitsi, että yritystukia myönnettiin äärimmäisessä kiireessä ja osin vähäisin tiedoin niin, että nopeus korostui harkinnan kustannuksella. Tuen määrä ei myöskään aina ollut oikeassa suhteessa yrityksen kokoon.

Tarkastusvirasto suositti, että kustannustuesta ja erilaisten tukijärjestelmien kohdentumisesta kertyvät kokemukset huomioidaan mahdollisissa tulevilla kriiseillä. Valtionapuviranomaisten olisi myös laadittava parempia ja selkeämpiä ohjeita, sillä koronahäiriön todentamisen epäselvä ohjeistus vaikutti kielteisesti avustuspäätöksiin sekä sitä kautta hakijoiden tasapuoliseen kohteluun. Lisäksi Valtiokonttorin tulisi terävöittää hakijoiden esittämien tietojen todentamista.

Valtionavustusviranomaisen tulisi tukia myöntäessään huomioida, että jälkikäteen tarkastustoiminnan merkitys korostuu, mikäli kriisitilanteissa ennakkolliset kontrollit ovat heikot.

Tarkastusvirasto suosittaa myös, että *Business Finland* valtionapuviranomaisena varmistaa menettelytavoissaan väärinkäytösriskien tehokkaan tunnistamisen ja havaittujen riskien riittävän seurannan.